

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ТА ПРАВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

УДК 341.232.351.74

DOI <https://doi.org/10.32782/2408-9257-2024-6-36>

Блик Ю. О.,

*аспірант кафедри національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності
Херсонського державного університету*

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО У СФЕРІ ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ

INTERNATIONAL COOPERATION IN THE FIELD OF BORDER CONTROL

У статті здійснено дослідження теоретико-практичних аспектів міжнародного співробітництва в сфері прикордонного контролю. Прикордонний контроль в Україні здійснюється відповідно до національного законодавства та міжнародних договорів, спрямованих на гармонізацію стандартів, посилення безпеки, обмін інформацією, залучення міжнародної технічної допомоги та координацію з партнерами для ефективного управління кордонами, протидію транскордонним загрозам і зміцненню національної безпеки, особливо в умовах воєнних викликів.

Міжнародне співробітництво ДПСУ охоплює регіональне партнерство із суміжними країнами, європейську інтеграцію та багатостороннє співробітництво. Напрями міжнародного співробітництва ДПСУ є: 1) співпраця з ЄС, що включає обмін інформацією, стратегічне консультування, антикорупційні заходи, управлінську підтримку та реалізацію міжнародної технічної допомоги, забезпечення безпеки кордонів, боротьбу з транскордонною злочинністю і тероризмом, впровадження європейських стандартів інтегрованого управління кордонами, адаптацію національного законодавства до європейських стандартів, надання консультацій та організацію спільних операцій для зміцнення регіональної безпеки; 2) участь у Форумі Чорноморського прикордонного співробітництва спрямовано на забезпечення стабільності в регіоні через співпрацю берегових охоронних служб з метою запобігання тероризму, незаконному обігу наркотиків, нелегальній міграції та захисту морського середовища; 3) співпраця ДПСУ зі Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ, яка передбачає регулярний обмін інформацією, координацію патрулювання, організацію зустрічей для обговорення безпеки кордонів, спрощення перетину контрольних пунктів, а також участь у міжнародних проектах із протидії незаконному обігу зброї та боротьби з корупцією; 4) співпраця ДПСУ з НАТО, що є стратегічним напрямом захисту національних інтересів України в т.ч. передбачає реформування ДПСУ за стандартами Альянсу, адаптацію оборонного планування, участь у трастових фондах НАТО та створення підрозділів швидкого реагування; 5) міжнародна технічна допомога з основними партнерами (ЄС та США), яка включає постачання обладнання, експертну підтримку, навчання і фінансування інфраструктурних проектів.

Міжнародне співробітництво у сфері прикордонного контролю стикається з низкою викликів (різні стандарти країн та бюрократичні бар'єри, недостатня координація, ресурсні обмеження, міждержавні конфлікти, корупційні ризики, а в умовах російсько-української війни – військові провокації, гуманітарна криза та зловживання під час перетину кордону).

Ключові слова: прикордонний контроль, міжнародне співробітництво, Державна прикордонна служба України.

The article studies the theoretical and practical aspects of international cooperation in the field of border control. Border control in Ukraine is carried out in accordance with national legislation and international treaties aimed at harmonizing standards, strengthening security, exchanging information, attracting international technical assistance and coordinating with partners for effective border management, countering cross-border threats and strengthening national security, especially in conditions of military challenges.

International cooperation of the State Border Service of Ukraine covers regional partnership with neighboring countries, European integration and multilateral cooperation. The areas of international cooperation of the State Border Service of Ukraine are: 1) cooperation with the EU, which includes information exchange, strategic consulting, anti-corruption measures, management support and implementation of international technical assistance, ensuring border security, combating cross-border crime and terrorism, implementing European standards of integrated border management, adapting national legislation to European standards, providing consultations and organizing joint operations to strengthen regional

security; 2) participation in the Black Sea Border Cooperation Forum is aimed at ensuring stability in the region through cooperation of coast guard services to prevent terrorism, drug trafficking, illegal migration and protection of the marine environment; 3) cooperation of the State Border Service of Ukraine with the OSCE Special Monitoring Mission, which provides for regular exchange of information, coordination of patrols, organization of meetings to discuss border security, simplification of crossing checkpoints, as well as participation in international projects to combat illicit arms trafficking and fight corruption; 4) cooperation of the State Border Service of Ukraine with NATO, which is a strategic direction for protecting the national interests of Ukraine, including reforming the State Border Service of Ukraine according to Alliance standards, adapting defense planning, participating in NATO trust funds and creating rapid response units; 5) international technical assistance with key partners (EU and USA), which includes the supply of equipment, expert support, training and financing of infrastructure projects. International cooperation in the field of border control faces a number of challenges (different standards of countries and bureaucratic barriers, lack of coordination, resource constraints, interstate conflicts, corruption risks, and in the context of the Russian-Ukrainian war – military provocations, humanitarian crisis and abuse during border crossings).

Key words: border control, international cooperation, State Border Service of Ukraine.

Постановка проблеми. В умовах сучасних викликів, таких як зростання транскордонної злочинності, нелегальна міграція, терористичні загрози та військові конфлікти, ефективний прикордонний контроль стає ключовим елементом національної та міжнародної безпеки. Незважаючи на зусилля окремих держав, відмінності у законодавчих підходах, стандартах перевірки, бюрократичні бар'єри та недостатня координація між країнами ускладнюють узгодження єдиної системи безпеки на кордонах.

Для України ця проблема набуває особливої актуальності в умовах російсько-української війни, яка спричинила гуманітарну кризу, посилення загроз військових провокацій, диверсій, неконтрольованих потоків мігрантів та збільшення корупційних ризиків у сфері прикордонного контролю. У цьому контексті міжнародне співробітництво стає критично важливим для забезпечення ефективного захисту кордону, адаптації національної системи безпеки до стандартів ЄС і НАТО, залучення технічної та фінансової допомоги, а також зміцнення інституційної спроможності Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ).

Дослідження міжнародного співробітництва в сфері прикордонного контролю дозволяє виявити існуючі проблеми, оцінити ефективність чинних механізмів взаємодії між країнами та розробити рекомендації щодо вдосконалення інтегрованого управління кордонами, що сприятиме зміцненню регіональної і глобальної безпеки.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження здійснювалося на основі національних та міжнародних НПА, дво- та багатосторонніх угод, аналітичних звітів ДПСУ.

Мета статті полягає у дослідженні теоретико-практичних аспектів міжнародного співробітництва в сфері прикордонного контролю.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до положень ч. 1 ст. 2 Закону України «Про прикордонний кордон» прикордонний контроль це – «державний контроль, що здійснюється Державною прикордонною службою України, який включає комплекс дій і систему заходів, спрямованих на встановлення законних підстав для перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів» [1]. Як зауважує М. Токарчук прикордонний контроль здійснюється з метою «протидіяти незаконному переміщенню осіб через державний кордон, нелегальній міграції, торгівлі людьми, а також незаконному переміщенню зброї, наркотичних засобів психотропних речовин і прекурсорів, боєприпасів, вибухових речовин, матеріалів і предметів, заборонених до переміщення через державний кордон» [2, с. 139].

Міжнародне співробітництво України у сфері прикордонного контролю – це комплекс заходів, спрямованих на гармонізацію стандартів, посилення безпеки, обмін інформацією, залучення міжнародної технічної допомоги та координацію з партнерами для ефективного управління кордонами, протидію транскордонним загрозам і зміцненню національної безпеки, особливо в умовах воєнних викликів.

Міжнародне співробітництво України у сфері прикордонного контролю регулюється низкою нормативно-правових актів та міжнародних договорів, ключовими серед них є:

1. На міжнародному рівні: Конвенція про міжнародну цивільну авіацію (1944 р.), Кон-

венція про полегшення міжнародного морського судноплавства (1965 р.), Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (1999 р.), Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.), Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності (2000 р.) та ін.

2. На міжнародному регіональному рівні: Кодекс Шенгенських кордонів (Regulation (EU) 2016/399), Угода про асоціацію між Україною та ЄС (2014 р.), Регламент (ЄС) 2019/1896 про Європейську прикордонну та берегову охорону та ін.

3. Двосторонні угоди про прикордонне співробітництво: Протокол між Адміністрацією Державної прикордонної служби України та Головним Комендантом Прикордонної варти Республіки Польща про порядок та обсяг співробітництва у сфері боротьби з організованою злочинністю (2018 р.), Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Республіки Молдова про реадмісію осіб (2017 р.), Угода між Кабінетом Міністрів України та Урядом Турецької Республіки про умови взаємних поїздок громадян (2017 р.) та ін.

4. Національне законодавство: Митний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про прикордонний контроль», підзаконні норматив-правові акти (наприклад, Розпорядження КСУ «Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції інтегрованого управління кордонами») та ін.

Напрямами міжнародного співробітництва Державної прикордонної служби України, в т.ч. в сфері прикордонного контролю є:

I. Регіональне прикордонне співробітництво із суміжними країнами (зокрема, з Республікою Польща, Угорщиною, Словацькою Республікою, Румунією, Турецькою Республікою, Республікою Молдова та ін.).

II. Європейська інтеграція, яка включає в себе:

1. Виконання Угоди про асоціацію з ЄС [3], яке передбачає наступне:

– ДПСУ здійснює контроль щодо розвитку інфраструктури та матеріально-технічної бази для інтегрованого управління кордонами [4],

обміну інформацією з державами-членами ЄС у контактних пунктах, організацією спільної оперативної охорони державного кордону;

– реалізацію Плану дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки за 15 ключовими напрямами (притулок, управління кордонами, міграція, безпека документів, візи, боротьба із відмивання грошей та з організованою злочинністю, тероризмом, торгівлею людьми, відмиванням грошей, співробітництво у кримінальних і цивільних справах та ін.) [5];

– виконання Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на період до 2026 р. здійснюється спільними зусиллями органів державної та місцевої влади, інститутів громадянського суспільства і бізнесу [6].

2. Співпраця в межах Консультативної Місії ЄС (далі – КМЄС) з реформування цивільного сектору безпеки України (EUAM) має на меті в т.ч. надання консультацій щодо реформування цивільного сектору безпеки, забезпечення ефективного управління правоохоронними органами під демократичним і законним контролем. Основними напрямами такої співпраці є: стратегічне консультування на центральному та регіональному рівнях, антикорупційні заходи, відновлення управлінського потенціалу та верховенства права; оновлення Плану дій для ДПСУ у рамках міжнародної технічної допомоги.

Зокрема, за звітом ДПСУ за 2020 р. досягненнями такої співпраці стали: надання засобів індивідуального захисту від COVID-19; розгортання інтерактивної онлайн-платформи для зустрічей; проведення низки онлайн-зустрічей для координації дій; участь КМЄС у міжвідомчій робочій групі щодо Стратегії інтегрованого управління кордонами до 2025 р.; опрацювання сфер співпраці з Регіональними офісами КМЄС; підготовка пропозицій щодо співробітництва на 2021 р. [7]

3. Співпраця на підставі Робочої домовленості (Working Arrangement) з Європейською Агенцією з прикордонної та берегової охорони (FRONTEx) та з прикордонними відомствами країн-членів ЄС, Радою Європи, Європейським Парламентом, Єврокомісією, Європейськими Агенціями, третіми країнами які не входять до ЄС, мережею офіцерів зв'язку з метою захисту свободи, справедливості та безпеки, гаранту-

вання зони вільного руху на внутрішніх кордонах ЄС, боротьби із транскордонною злочинністю і тероризмом та виконання положень Хартії основних прав ЄС [8] і Концепції інтегрованого правління кордонами (наприклад, мета Концепції інтегрованого правління кордонами полягає у «підвищенні ефективності реалізації державної політики у сфері безпеки державного кордону, запровадження європейських стандартів інтегрованого управління кордонами» [7]). Основними напрямками співпраці є: аналітичний обмін інструментами та продуктами щодо аналізу ризиків, оперативне співробітництво, дослідження і впровадження інновацій, навчання персоналу та ін. Наприклад, У 2020 р. співпраця з FRONTEX включала спільну операцію «Координаційні пункти. Авіа» за участю експертів ЄС в українських аеропортах, активну участь в онлайн-тренінгах і семінарах на платформі Virtual Aula, регулярний обмін даними через мережі PULSAR та аналізу ризиків, а також оновлення угоди про співпрацю з FRONTEX з інтеграцією європейських освітніх стандартів у підготовку прикордонників.

4. Реалізація Місії Європейської Комісії з надання допомоги в питаннях кордону України та Молдови (EUBAM) здійснюється на підставі Плану «Врегулювання через демократію», офіційних звернень Президентів обох країн, меморандуму про взаєморозуміння між Урядами України і Молдови та ЄС на підставі обміну нотами щодо продовження мандату EUBAM до 30.11.2023 р. Місія спрямована на сприяння мирному врегулюванню придністровського конфлікту через посилення довіри та гармонізацію законодавства і процедур у сферах митниці, торгівлі, транспорту і транскордонної діяльності, також передбачається повне впровадження інтегрованого управління кордоном на українсько-молдовському рубежі та підтримка урядів обох країн у боротьбі з транскордонною злочинністю.

Суть наданої допомоги включає: аналіз та адаптацію національного законодавства до європейських стандартів; проведення спостереження в пунктах пропуску та на «зеленому» кордоні; надання консультацій; удосконалення взаємодії на відомчому, міжвідомчому та міжнародному рівнях; організацію спільних операцій для зміцнення безпеки в регіоні [7].

III. Багатостороннє співробітництво в рамках форуму Чорноморського прикордонного співробітництва (Black Sea Littoral States Border) за участі України, Туреччини, Болгарії, Грузії Росії та Румунії. Форум спрямований на забезпечення миру та стабільності в регіоні через посилення співпраці між береговими охоронними службами для запобігання тероризму, торгівлі наркотиками, нелегальній міграції та іншим незаконним діям. Крім того, завдання включають налагодження співробітництва в сфері охорони біоресурсів Чорного моря, запобігання його забрудненню, захист морського середовища та координацію пошуково-рятувальних операцій.

У рамках форуму реалізовано низку заходів, зокрема:

- 1) створено мережу інформаційно-координаційних центрів із головним центром у Бургасі (Болгарія);
- 2) організовано регулярний обмін інформацією про підозрілі судна;
- 3) здійснюються дружні візити кораблів до портів країн;
- 4) укладено багатосторонню угоду про співпрацю прикордонних служб;
- 5) затверджено офіційний прапор та логотип форуму;
- 6) впроваджено автоматизовану систему обміну інформацією (з 2007 р.);
- 7) проводяться щорічні навчання з оперативного обміну інформацією та координації дій («Чорноморський яструб») [7].

IV. Співпраця ДПСУ з Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ (далі – СММ ОБСЄ) полягає у наступному: регулярний обмін інформацією та координацію патрулювання (здійснюється як на центральному, так і на регіональному рівнях з метою ефективного моніторингу та контролю корду); проведення низки зустрічей та робочих сесій (керівники ДПСУ та СММ ОБСЄ обговорюють актуальні питання, зокрема організацію передових патрульних баз, полегшення проходу цивільного населення через контрольні пункти та забезпечення безпеки в умовах військово-політичної нестабільності); співпраця з ОБСЄ та її Секретаріатом (участь у щорічних зустрічах національних координаторів, спільних проектах щодо боротьби з незаконним обігом зброї,

боєприпасів і вибухових речовин, а також реалізація програм з питань гендерної рівності, протидії корупції та підвищення кваліфікації персоналу) [7].

V. Співпраця ДПСУ з НАТО є одним із пріоритетних напрямів захисту національних інтересів («розвиток особливого партнерства з Організацією Північноатлантичного договору з метою набуття повноправного членства України в НАТО» [9] Стратегії національної безпеки України). Майбутнє членство в НАТО спрямоване на забезпечує гарантії територіальної цілісності, державного суверенітету та підтримки демократичних цінностей, а євроатлантична інтеграція вимагає комплексних реформ за зразками держав-членів НАТО, що реалізуються в рамках Річних національних програм під егідою Комісії Україна – НАТО, до яких щорічно долучається і ДПСУ.

Стратегічний курс включає:

1) внутрішні реформи за п'ятьма основними напрямками: політичним та економічним, оборонним і військовим (зокрема, діяльність ДПСУ), ресурсним, питаннями безпеки та правовими аспектами;

2) адаптацію національної системи оборонного планування до стандартів НАТО через механізм ППОС, який визначає партнерські цілі для ДПСУ, зокрема з розбудови доброчесності та створення підрозділів швидкого реагування для захисту кордону;

3) участь у реалізації трастових фондів НАТО, що охоплюють питання логістики, переходу з військової служби на цивільну, медичної реабілітації, кібербезпеки та ін., з акцентом на експертну підтримку та підготовку персоналу.

У 2020 р. НАТО надало Україні статус Enhanced Opportunity Partner, що стало важливим кроком для євроатлантичної інтеграції, а ДПСУ взяла активну участь у понад 20 заходах співпраці, сприяючи модернізації національної системи безпеки та оборони (наприклад, у рамках Програми професійної підготовки цивільного персоналу сектору безпеки і оборони забезпечено участь персоналу відомства в заходах окремого модуля Ініціативи «100 чемпіонів» [6]). У період 2022-2025 рр. відносини між Україною та НАТО значно поглибилися, що відображається у створенні нових механізмів співпраці, підписанні двосторонніх

безпекових угод та посиленні політичної підтримки з боку Альянсу.

VI. Міжнародна технічна допомога ДПСУ є ключовим інструментом для модернізації і підвищення ефективності прикордонного контролю та включає постачання сучасного обладнання для моніторингу, зв'язку і оперативного реагування, експертну підтримку та навчання, що сприяє підвищенню кваліфікації персоналу, впровадженню кращих міжнародних практик; обмін досвідом та інтеграцію стандартів безпеки, що дозволяє адаптувати національні процеси до міжнародних вимог; надання фінансової підтримки для реалізації реформ і розвитку інфраструктури. Основними партнерами, які надають міжнародну технічну допомогу є Європейський Союз та США. Зокрема, за участі ЄС ДПСУ реалізувала п'ять проектів міжнародної технічної допомоги у сферах інституційної розбудови, розвитку потенціалу органів охорони державного кордону та модернізації інфраструктури, отримавши сучасне обладнання для підрозділів Північного регіонального управління ДПСУ, завершивши проекти транскордонного співробітництва з кількома країнами, що забезпечують автоматизацію пунктів пропуску. Крім того, у рамках програм «Східне партнерство» та ініціатив ЄС проведено тендерні процедури, навчальні поїздки, регіональні тренінги, підготовлено нові проектні заявки, започатковано твінінг-проекти з інтегрованого управління кордоном і посилено співпрацю з ЄС для запобігання загрозам у сфері CBRN (Chemical, Biological, Radiological, Nuclear), що сприяє підвищенню ефективності роботи прикордонних відомств [7].

Слід зауважити, що міжнародне співробітництво у сфері прикордонного контролю має низку недоліків, які потребують комплексного вирішення. Зокрема:

– різні стандарти та підходи до здійснення прикордонного контролю, адже країни мають відмінні вимоги в даній сфері, що ускладнює узгодження спільних процедур та гармонізацію законодавства;

– бюрократичні бар'єри, які впроваджують складні адміністративні процедури та необхідність узгодження рішень між державами уповільнюють впровадження ефективних заходів;

– недостатня координація та обмін інформацією, адже не всі країни мають ефективні механізми обміну оперативною інформацією щодо загроз безпеці, що знижує ефективність боротьби з незаконною міграцією та транскордонною злочинністю;

– посилення прикордонного контролю потребує значних ресурсів, зокрема для технологічного забезпечення, навчання персоналу та розширення інфраструктури;

– міждержавні конфлікти, зміна зовнішньополітичних пріоритетів та невизнання окремих територій можуть ускладнювати співпрацю та підписання угод в сфері прикордонного контролю;

– високі корупційні ризи в окремих країнах в сфері прикордонного контролю ускладнюють виконання міжнародних норм та домовленостей.

В умовах російсько-української війни міжнародне співробітництво в сфері прикордонного контролю має додаткових ризиків, зокрема: загроза військових провокацій та диверсій, гуманітарна криза і неконтрольовані потоки мігрантів, складності з координацією міжнародної допомоги, пошкодження прикордонної інфраструктури, збільшення корупційних ризиків та зловживання, в т.ч. в сфері нелегального перетину кордону та ухилення від мобілізації.

Висновки. Прикордонний контроль в Україні здійснюється відповідно до національного законодавства та міжнародних договорів, спрямованих на забезпечення національної безпеки, протидію незаконній міграції та боротьбу з транснаціональною злочинністю, він регулюється глобальними, регіональними та двосторонніми нормативно-правовими актами, які визначають правила перетину кордону, митні процедури та механізми міжнародного співробітництва. Міжнародне співробітництво ДПСУ охоплює регіональне партнерство із суміжними країнами та європейську інтеграцію (включає виконання Угоди про асоціацію з ЄС, реалізацію Плану дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки, співпрацю з Консультативною Місією ЄС у реформуванні цивільного сектору безпеки та Європейською Агенцією FRONTEX, прикордонними відомствами країн-членів ЄС, реалізацію Місії Європейської Комісії EUBAM). Основні напрями вза-

ємодії в сфері прикордонного контролю з ЄС передбачають обмін інформацією, стратегічне консультування, антикорупційні заходи, управлінську підтримку та реалізацію міжнародної технічної допомоги, забезпечення безпеки кордонів, боротьба з транскордонною злочинністю і тероризмом, впровадження європейських стандартів інтегрованого управління кордонами, адаптація національного законодавства до європейських стандартів, надання консультацій та організації спільних операцій для зміцнення регіональної безпеки.

Багатостороннє співробітництво ДПСУ включає участь у Форумі Чорноморського прикордонного співробітництва разом із Туреччиною, Болгарією, Грузією, Росією та Румунією. Форум спрямований на забезпечення стабільності в регіоні через співпрацю берегових охоронних служб з метою запобігання тероризму, незаконному обігу наркотиків, нелегальній міграції та захисту морського середовища.

Співпраця ДПСУ зі Спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ включає регулярний обмін інформацією, координацію патрулювання, організацію зустрічей для обговорення безпеки кордонів, спрощення перетину контрольних пунктів, а також участь у міжнародних проектах із протидії незаконному обігу зброї та боротьби з корупцією.

Міжнародна співпраця ДПСУ з НАТО є стратегічним напрямом захисту національних інтересів, зокрема, Україна бере участь у Річних національних програмах під егідою Комісії Україна – НАТО, що передбачає реформування ДПСУ за стандартами Альянсу. Основні напрями співпраці також включають внутрішні реформи, адаптацію оборонного планування, участь у трастових фондах НАТО та створення підрозділів швидкого реагування.

Міжнародна технічна допомога з основними партнерами (ЄС та США) є важливим інструментом модернізації прикордонного контролю та включає постачання обладнання, експертну підтримку, навчання і фінансування інфраструктурних проектів, які сприяють розбудові інституційної спроможності ДПСУ, модернізації пунктів пропуску та інтеграції міжнародних стандартів безпеки.

Міжнародне співробітництво у сфері прикордонного контролю стикається з низкою

викликів, зокрема через різні стандарти країн та бюрократичні бар'єри, недостатню координацію, ресурсні обмеження, міждержавні конфлікти, корупційні ризики, а в умовах

російсько-української війни — додаткових загроз у формі військових провокацій, гуманітарної кризи та зловживання під час перетину кордону.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про прикордонний кордон: Закону України від 05.11.2009 р. № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text> (дата звернення: 13.10.2024 р.)
2. Токарчук М, Значення прикордонного контролю для оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України в умовах правового режиму воєнного стану. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Військові та технічні науки*. № 3(92), 2023. С. 137–146. URL: https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/military_tech/article/view/1441/1417 (дата звернення: 10.10.2024 р.)
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 11.10.2024 р.)
4. Про схвалення Концепції інтегрованого управління кордонами: Розпорядження Кабінет Міністрів України від 28.10. 2015 р. № 1149-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1149-2015-%D1%80#Text> (дата звернення: 30.10.2024 р.)
5. Плану дій Україна – ЄС у сфері юстиції, свободи та безпеки: Україна, Європейський Союз 18.06.2007 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_956#Text (дата звернення: 18.10.2024 р.)
6. Про схвалення Стратегії комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 грудня 2022 р. № 1155-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1155-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.10.2024 р.)
7. Міжнародне співробітництво. *Офіційний вебсайт Державної прикордонної служби*. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/international-cooperation> (дата звернення: 09.10.2024 р.)
8. Хартія Європейського Союзу про основоположні права від 01.12.2009 р. URL: <https://ccl.org.ua/posts/2021/11/hartiya-osnovnyh-prav-yeuropejskogo-soyuzu/> (дата звернення: 21.10.2024 р.)
9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента від 14.09.2020 р. № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text> (дата звернення: 14.10.2024 р.)